

ERZURUM ÇEŞMELERİ

ERZURUM ÇEŞMELERİ

Erzurum şehir merkezinde mevcut olan, yer ve dağ suları ile beslenen 179 tarihi çeşme bulunmaktadır. Buraya aldığımız çeşmelerden üzerinde kitabesi bulunanlar ile kitabesi olmayanları ayrı ayrı sıraladık. Çifte minareli Medresenin cephesinde bulunan çeşme hariç, diğerleri Osmanlı Dönemine ait eserlerdir. Osmanlı döneminin Erzurum'daki en eski çeşmesini, sıra çeşmelerinin de temsilcisi olan Şabahane Çeşmeleri oluşturmaktadır. Çeşmelerin tamamı kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir.

I-KİTABELİ ÇEŞMELER

Abdullah Paşa Çeşmesi

1. ABDULLAH PAŞA ÇEŞMESİ

Tebriz Kapı semti, Emir Şeyh Camii yanında bulunmaktadır. Bu sebepten çeşmeye Emir Şeyh Camii Çeşmesi de denmektedir. Çeşmenin üzerindeki kitabeye göre Erzurum Valisi Hacı Abdullah Paşa tarafından H.1204 – M.1789 yılında yaptırmıştır. Kitabesinin okunması;

Sahib-ül-hayrat-i vel-hasenat hâlen Erzurum

Valisi Vezir-i bi nezir devletlü el-hac

Abdullah Paşa yessarallahu bil-hayri mâyeşâ

Sene 1204

Kitabenin anlamı:

Hayır ve hasenat sahibi halen Erzurum Valisi, eşi bulunmaz vezir, devletli Hacı Abdullah Paşa yaptırmıştır. Allah, dilediği hayrı ona kolay kılsın.

Erzurum'un tarihi çeşmelerinden biri olan bu çeşme, dikdörtgen boyutlarda ve sivri kemerli olarak kesme taştan yapılmıştır. Günümüzde çeşmenin suyu akmamaktadır.

Akpınar Çeşmesi

2. AKPINAR ÇEŞMESİ

Mahallebaşı Senti, Kadana Mahallesinde bulunmaktadır. Çeşme alınlığında 0.84 x 0.46 m. ölçülerinde mermer üzerine vazılan ve vedi satırdan olusan kitabede bu cesmenin

ihşan-ı revan olsun Harap olmuş iken itti bu dil-cû çeşme-i ihyâ Hemen makbul-i dergâh-i cenâb-i müstean olsun Gelüb bir hâtif-i İsa-sima dedi tarihin Revan oldu gel iç âb-ı musaffa nuş-i can olsun sene 1159

Kitabenin anlamı: “ Cömertlik gösteren kerem sahibi İsmail Ağa’nın cömertliği ve iyiliği devamlı akıcı olsun. Harap olmuş iken bu güzel çeşmeyi ihyâ etti. Yüce Allah’ın huzurunda hemen kabul edilsin. İsa (kitabeyi yazan şair) yüzlü birinin sesi gelip dedi tarihini; Aktı , gel, berrak su iç, yarasın”.

Erzurum’un en zengin su kaynaklarından birine sahip olan çeşme, sekiz lülesi ile ilk sırada yer alır. Suyunun çokluğu ve berraklığı nedeniyle “Akpınar” olarak adlandırılmıştır. Çeşme suyunun zenginliği ile gürül gürül akmaktadır.

Alipaşa Camii Çeşmeleri

3. ALİ PAŞA ÇEŞMELERİ

Ali Paşa Mahallesinde, Ali Paşa Camii avlu duvarına bitişiktir. Birbirine bitişik yapılan dört çeşme, Hacı Ali Efendi ve Topçu Kolağası Ömer Ağa H.1282/ M. 1865 yılında müştereken yaptırmışlardır. Çeşmelerin üzerinde her iki hayır sahibinin ayrı ayrı kitabeleri vardır.

Birinci kitabe dört satır olup şöyledir:

Sahib-ül hayrat asakir-i şâhânede Topçu birinci tabur Kolağası Ömer Ağa bilad-i rum ili Sene 1282

Ali Paşa Camiinin avlu duvarının dış cephesinde yer alan çeşmelerin üçü kuzeye, biri batıya dönük yapılmıştır. Düzgün kesme taştan inşa edilen, içinde su taşı yuvasına ve birer de lüleye yer verilmiş olan çeşmeler sivri kemerlidir. Bu kemerler daha taşkın bir kemerle kademelendirilmiştir. Çeşmeler üst kesimde, iki kaval silme ile sınırlandırılmıştır. Bunun yukarısına sade bir semer kısmı yerleştirilerek duvar yüzeyinden farklı görüntüye kavuşması sağlanmıştır. Çeşme kemerlerinin oturduğu taşıyıcılar ve çeşme tekneleri büyük blok taşlardan yapılmıştır.

Çeşmelerin arkasında, cami avlusunda bulunan abdest alma yerleri beş gözlü bir revak içerisine yerleştirilmiştir. Sekiz adet küçük lüleden su akmaktadır. Cami avlusunun batı kesimine ve yine çeşmelerin arkasına yerleştirilen tuvaletlerde kesme taş malzemeden yapılmıştır.

Sağlam olan çeşmelerin suyu akmaktadır.

Bakırcı Camii Çeşmeleri

4. BAKIRCI CAMİİ ÇEŞMESİ

Bakırcı Mahallesi Cami sokakta Bakırcı camii önünde bulunmaktadır. H.1133/M.1720 tarihinde Bakırcı Hacı Mustafa Ağa'nın vasiyeti üzerine damadı Mustafa Ağa'nın yaptırdığı Bakırcı Camii ile birlikte çeşme ve tuvaletlerde aynı yılda yapılmıştır.

Bakırcı Camii avlu duvarının sokağa bakan dış cephesinde iki çeşme nişi yer alır. Çeşmenin

saçakla sınırlandırılmıştır. Çeşmenin camiye bakan arka kısmında yedi küçük lüleden akan abdest alma yeri bulunmaktadır. 15 sene öncesine kadar bulunan abdest alma yerlerinin bitişiğindeki dört adet, her tarafı blok siyah taşla ve döşemesi sal taşla yapılmış tuvaletler kaldırılmıştır. Boyahane Camii minberinin dibinden çıkan suyun bir kısmı Bakırcı Camii Çeşmesinden akmaktadır.

Cafer Ağa Çeşmesi

5. CAFER AĞA ÇEŞMESİ

Ali Paşa Mahallesi, Kasım Paşa Sokakta bulunmaktadır. Cafer Ağa tarafından H.1217/M.1802 tarihinde yaptırılmış olduğu kitabesinden anlaşılmaktadır. Kitabe şöyledir: Akıttı Cafer çeşme-i zülali Huda ona versin cenneti kevser Sene 1217

Sivri kemerli tek lüleli bir çeşmedir. Kesme taş malzemedен inşa edilmiş olan çeşmeden yer suyu akmaktadır.

Çeteci Abdullah Paşa Çeşmesi I Çeteci Abdullah Paşa Çe. II Çeteci Abdullah Paşa Çe. III

Çeteci Abdullah Paşa Çeşmesi III Kitabesi Çeteci Abdullah Paşa Çeşmesi V Kitabesi

6. ÇETECİ ABDULLAH PAŞA ÇEŞMELERİ

ÇETECİ ABDULLAH PAŞA, birinci defa H.1164/M.1750 den H.1165/M.1750 ye kadar 12 aya yakın süreyle, ikinci defa H.1167/M.1753 den H.1169/1755 döneminde iki yıl süreyle Erzurum Valiliği görevinde bulunmuş, çeşmelerini ikinci valiliği zamanında yaptırmıştır. H.1317/M.1899 yılı Salnâme-i Vilayet-i Erzurum'da " Çeteci suları denilmekle meşhur ve mâruf olarak Çeteci Abdullah Paşanın Erzurum içerisinde zülâl âsâ 7 adet çeşmesi hâlâ carî ve hasenat-i cariyeden madut asarıdır" denilmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Erzurum Evkafı Fihristi defterinde 451 ve 9/5 numaralarda vakfiyesi kayıtlıdır. (Daha geniş bilgi için İ.H. Konyalı Erzurum Tarihi c.157)

Çeteci Abdullah Paşa çeşmelerinden üçü ayaktadır. Ancak suları akmamaktadır. Diğer ikisinin kitabeleri Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır. Çeşmelerin tamamının üzerinde aynı kitabe bulunmaktadır. Çeşmelerin üzerinde bulunan 26 x 81 santim ebadındaki mermer kitabeler şöyle okunmaktadır:

Ecra hazel mai el vezir eş şehir bi çeteci Abdullah Paşa yessere'l-lahu Teâlâ Bil hayri mayeşaa senete semane ve sittin ve mie ve elf ve nemekahu bi hattihî

Kitabenin anlamı:

“ Bu suyu H.1168/M.1754 tarihinde Çeteci Abdullah Paşa diye meşhur olan – Allâhu Taâlâ her isteğini hayır ile kolaylaştırsın- Vezir akıttı. Bu yazıyı da kendi yazısı ile yazdı.”

Birinci Çeşme

Aşağı Yoncalık Mahallesi, Çeteci sokakta bulunmaktadır. Çeşmenin üzerinde yukarıya alınan mermer kitabe durmaktadır. Çeşme dikdörtgen blok şeklinde ve sivri kemer nişli olarak düzenlenmiştir. Her iki yandaki büyük taşların üzerine kesme taşlarla kemer örülmüştür. Çeşmede tek lüle vardır. Tekne kısmı toprağa gömülüdür. Çeşmenin üstünde ise profilli bir saçak kısmı bulunmaktadır. Erzurum'un nadide çeşmelerinden biri olmakla beraber suyu akmamaktadır.

İkinci Çeşme

Yukarı Yoncalık Mahallesi, Ceylanoğlu Sokakta yer almaktadır. Çeşmenin üzerinde yukarıda bahsettiğimiz kitabesi mevcuttur. Çeşme dikdörtgen boyutlarda olup her iki yanını oluşturan büyük taşlar üzerine sivri kemer örülmüştür. Çeşme tek lüveli yapılmış ancak lülesi sonradan kaybolmuştur. Çeşmenin üstünde profilli saçak kısmı bulunmaktadır. Sağlam olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Üçüncü Çeşme

Kuloğlu Mahallesinde, Kabe Mescidinin tam karşısındadır. Çeşmenin her iki yanını oluşturan blok taşlar üzerine kemer örülmüştür. Kemerin altında sülüs hatla yazılmış kitabe yer almaktadır. Bu kitabede de yukarıda yazılan yazının aynı yazıdır. Kitabenin altında su taşı için yapılmış kaş kemerli bir niş yer almaktadır. Çeşmenin üzerinde profilli bir saçak kısmı bulunmaktadır. Tek lülesi olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Dördüncü Çeşme

Kitabesi Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır. Sülüs hatla yazılan iki satırlık kitabe, diğer çeşme kitabeleri ile aynıdır. Bu kitabenin olduğu çeşme günümüzde mevcut değildir.

Beşinci Çeşme

Kitabesi Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır. Bu kitabede diğer çeşme kitabeleri ile aynıdır. Çeşme günümüzde mevcut değildir.

Dede Ağa Çeşmesi

7. DEDE AĞA ÇEŞMESİ

Ali Paşa Mahallesi Küçük Hamam karşısında bulunan çeşme, bu alanda yeni yapılanma nedeniyle Erzurum Belediyesi tarafından kaldırılmıştır.

Çeşmenin üzerindeki kitabesine göre H.1285/M.1868 yılında Hacı Dede Ağa tarafından yaptırılmıştır. Talik hatla, dört satır halinde düzenlenen kitabe 0.40 x 0.29 m. ölçülerindedir. Kitabede:

Nâil-i feyz-i civân-merdi Hacı Dede Ağa Eyledi inşa bu vâlâ çeşmeyi ol kâm-yâb Râmiz'a gûş evleven tarih-i renâinin aelüb Nûs eder bu cesme-i dil-cûda her dem âb-ı nâm 1285

Kitabenin anlamı: “ Cömertlik feyzine nail olan Hacı Dede Ağa. O mutlu kişi, bu değerli çeşmeyi yaptırdı. Ey Ramiz (kitabeyi yazan şair), gelip bu güzel tarihi işiten, her an bu güzel çeşmeden su iç 1868”

Çeşme, sivri kemerli olarak düzenlenmiş, niş içerisinde büyük taşlar kullanılmıştır. Çeşmenin suyu tek lüleden akıtılmış, lülenin yukarısında çeşme tasını koymak için küçük bir su tası nişi açılmıştır.

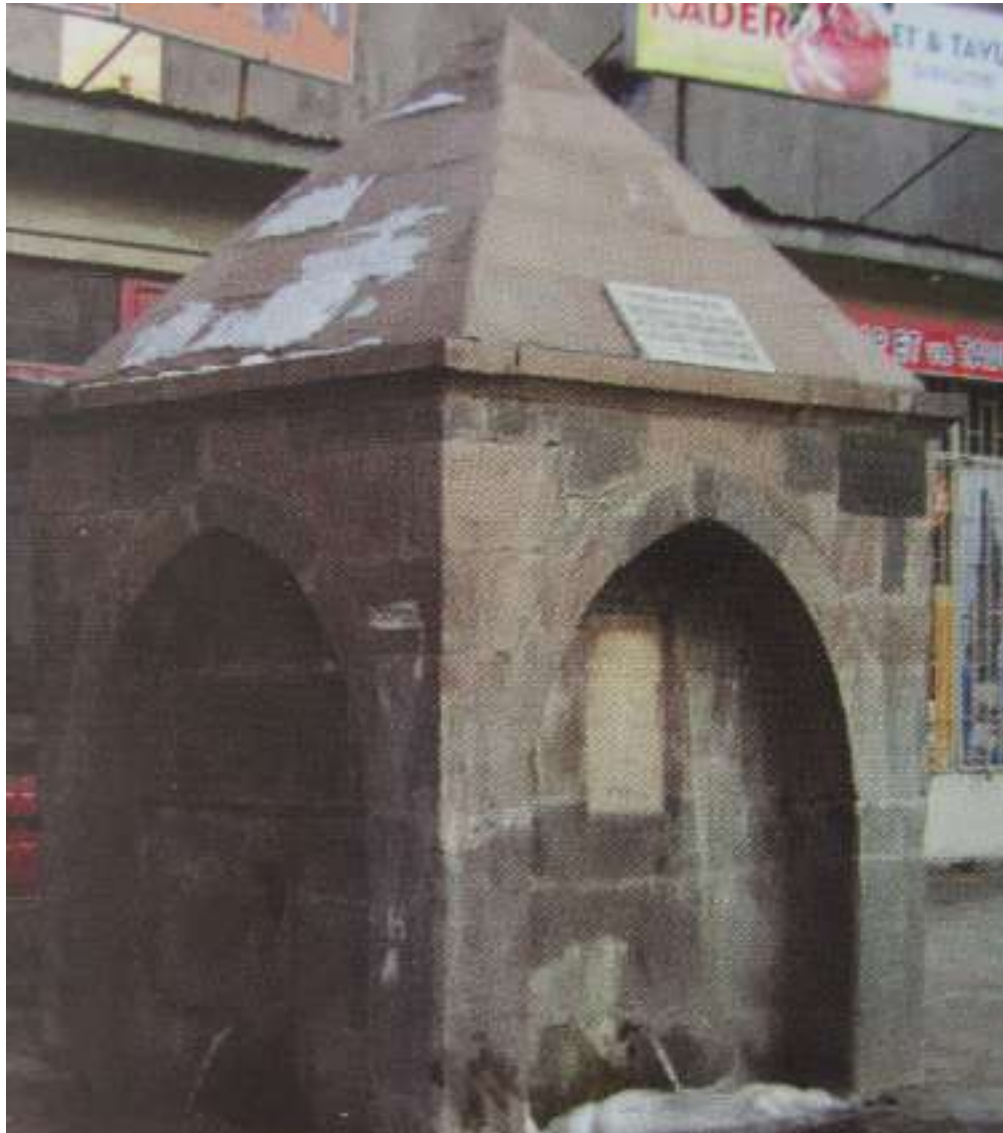
Erzurum’da süslemenin en çok görüldüğü çeşmedir. Çeşmenin kemer yüzünde, yan yüzlerde, kemer köşeliklerinde geometrik ve bitkisel karışımı süs motifleri ve bezemeler görülmektedir.

Çeşme Yakutiye parkına yapılmıştır.

8. DERE PINARI ÇEŞMESİ

Palandöken Caddesi üzerinde Toprak Tabyanın kuzeydoğusunda bulunmaktadır.

Çeşme alınlığı üzerinde bulunan kitabedeki yazı okunamayacak kadar silinmiştir. Alt satırda bir ve iki rakamları okunabilmektedir. Bu iki rakam dikkate alındığında çeşmenin H.1200’lü yıllarda inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sivri kemerli çeşmenin alınlığının alt tarafına tas yuvası yerleştirilmiştir. Çeşmenin teknesi büyük blok taştan yapılmıştır.

9. DÖRT GÜLLÜ ÇEŞME

Murat Paşa Mahallesi Saray Bosna Caddesi üzerindedir. Erzurumlular dört yüzlü ve dört lüleli çeşmelere “Dört Güllü” çeşme derler. Çeşmenin iki yüzünde kitabe vardır. Çeşmenin batı yönüne bakan yüzündeki mermere şu kitabe yazılmıştır:

Su gibi pâkize-siret âsaf-ı hümam Yapmağa çeşme-sar emretti kıldı itmam Hezaran âferinler ol vezirin fikirne Bir acayip tarh-ı nev icab edip verdi nizam Rahmet ede hazret-i Yezdan eb-ü-eccadına Dediler atşan olup suyun içenler has-u am Haktaâlâ ecrini ihsan ede Firdevs ile Ab-ı kevserle dolu gılman elinden içe cam Fikr ederken harf-i mucemle dedim tarihini Yaptı İbrahim Paşa çeşmeyi kıldı tamam Sene 1159

Kitabenin anlamı: “Yaşantısı su gibi temiz yüce seçilmiş kişi, çeşmenin yapılmasını emredip tamamladı. O vezirin düşüncesine binlerce aferin olsun, bir acayip yeni yapı icad edip düzen verdi. Hz. Allah onun babasına ve bütün geçmişlerine rahmet etsin. Susayıp da suyunu içen özel kişiler ve halk, Hak Taâlâ sevabını Firdevs Cenneti ile versin, gılmanın elinden kevser suyu ile dolu bardaktan içsin dediler. Düşünürken noktalı harflerle tarihini dedim, İbrahim Paşa Çeşmeyi yapıp tamamladı.”

Son tarih mısrasının noktalı harfleri, ebced hesabıyla toplandığında H. 1169/ M.1755 tarihi ortaya çıkmaktadır.

Erzurum’da valilik yapan Hacı İbrahim Paşa, bu çeşmeden başka Erzurum’da İbrahim Paşa Camiini, Yazıcızade çeşmesini yaptırmış ve Zeynel Camiinin de onarımını gerçekleştirmiştir.

Dört Güllü Çeşmenin güneye bakan yüzündeki kitabede üç satır halinde şu cümleler okunmaktadır:

Târih-i esbak elf mie heftâdü seh Cânib-i erba’a ile kıldın ihyâ sen Ahmedâ her taraf Oldu tarih eşrâbide mâ-i câri her taraf

Anlamı: Eski tarih 1756-57 Dört bir yandan her tarafını ihya ettin sen ey Ahmed Tarih oldu “her taraf içilen akarsu”

Birinci satırdaki Arapça ve Farsça tarihte çeşmenin en eski yapılış tarihinin H.1173/ M.1759 olduğu anlatılmak istenmiştir. Diğer satırlarda Ahmet isminde bir hayırseverin çeşmeyi 1272 Hicri yılında (M.1855) tamir ettirdiği anlaşılmaktadır.

Dört güllü çeşmenin her bir yüzünde birer sivri kemerli niş ve birer lüle bulunmaktadır. Düzgün kesme taşla inşa edilen çeşmenin kemer seviyesine kadar olan kesimlerinde büyük blok taşlar kullanılmıştır. Çeşmenin kubbesi tuğla malzemeden örülüdür. Çeşmenin suyu akmaktadır.

Eminkurbu çeşmesi I

10. EMİNKURBU ÇEŞMESİ I

Eminkurbu Mahallesinde, Gölbaşından Kars Kapıya çıkan yolun sol tarafında bulunmaktadır. Aynalığında bulunan kitabeye göre H.1214 (M.1798) yılında Hacı İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kitabesi tam olarak çözülememiştir.

Çeşme, yuvarlak kemerli olup kesme taşla inşa edilmiştir. Kemer seviyesine kadar büyük taşlarla yapılan çeşmenin bir lülesi ve iki tas yuvası bulunmaktadır. Sağlam olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Eminkurba Çeşmesi II

11. EMİNKURBU ÇEŞMESİ II

Eminkurba Mahallesi Kars Kapı Caddesi üzerinde yer almaktadır. Çeşme üzerinde H.1213 (M.1798) tarihi bulunmaktadır. Çeşme dört bütün taştan meydana gelmektedir. Üst kısımdaki blok taşı, çeşmenin hem sivri kemerli nişini oluşturur, hem de bezemeli bölümlerini üzerinde toplar. Kemerli blok taşın altında çeşmenin gövde kısmını oluşturan büyük bütün bir taş yer almaktadır. Çeşme lülesi bu taş üzerindedir. Çeşme teknesi de bütün bir taştan yapılmıştır.

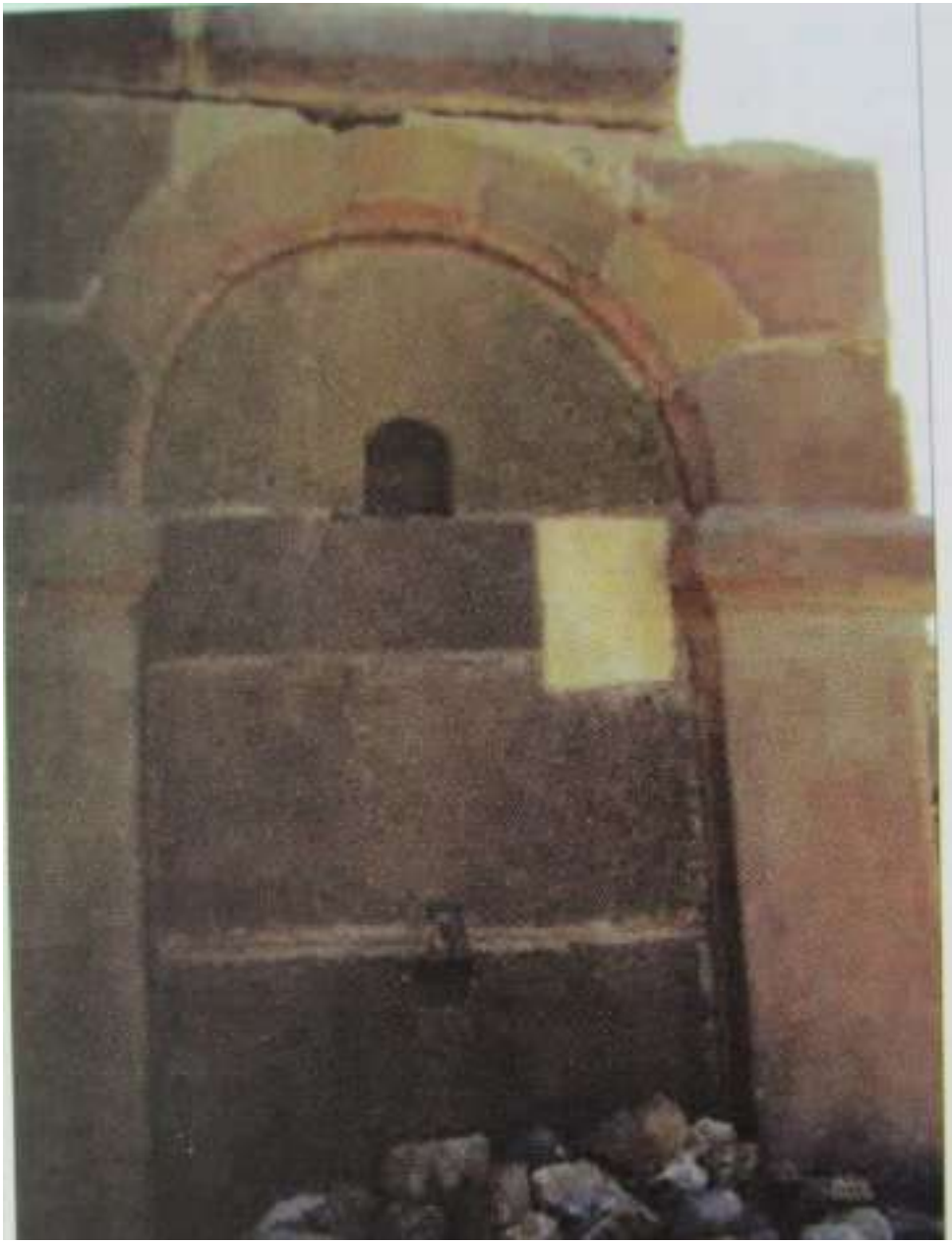
Sağlam olan çeşmenin suyu akmaktadır.

Feyzi Bey Çeşmesi

12. FEYZİ BEY ÇEŞMESİ

Kırmacı Mahallesiinde, Toprak Tabyanın kuzeyinde bulunmaktadır. Çeşme üzerindeki kitabeye göre H.1265/ M.1849 tarihinde inşa edilmiştir. Üç satırlık kitabesi okunamamıştır. Kesme taş malzeme ile inşa edilen çeşmenin yuvarlak kemerli bir nişi mevcuttur. Tek lüleli çeşme sağlam olup yer suyu akmaktadır.

Gümüşgözü Çeşmesi

13. GÜMÜŞGÖZ ÇEŞMESİ

Hasani Basri Mahallesi Gümüşgöz sokakta bulunmaktadır.

Çeşmeyi H.1189 (M.1775) yılında Gümüşgöz lakaplı Mustafa Ağa yaptırmıştır. 24 x 29 cm. boyutlarındaki mermer üzerine talik hatla dört satır halinde yazılmış kitabenin son satırı tam okunamamıştır. Kitabede:

Gümüşgöz Mustafa Ağa dilir-i kahraman-ı pınar Bu âb-ı etti icrâ bunun neşesiyle cihan doldu
Akınca Hızır içüp suyun dedi tarihi etti Deyin zemzemki bu çeşme oldu. 1189

Kitabenin anlamı: Yiğit kahraman Gümüşgöz Mustafa Ağa Pınarı, Bu suyu akıttı dünya onun neşesiyle doldu, Akınca Hızır suyundan içip, tarihini dedi (okunamadı) etti Diyin ki bu çeşme Zemzem (okunamadı) oldu. 1775

Çeşme kırmızı kesme taşla inşa edilmiştir. Yuvarlak kemeri büyük blok halindeki yan taşlara

Habib Efendi (Sivircik) Çeşmesi

14. HABİP EFENDİ (SIVIRCIK) ÇEŞMESİ

Habip Efendi mahallesi, Habip Efendi Camii yanındadır.

Çeşmenin üzerinde Arapça şu kitabe yer alır.

Ecra haze'l-mae el-âlim eş-şehir Muhammed Habib Efendi Sene 1120

Kitabenin anlamı:

Bu suyu meşhur âlim Muhammed Habib Efendi akıttı. Sene H. 1120/ M.1708

Çeşme düzgün kesme taşla yapılmıştır. Basık yuvarlak kemeri iki yanda kemer başlangıcına kadar yükselen büyük blok taşlara oturur.

Hacı Ahmed Çeşmesi Hacı Ahmet Çeşmesi Kitabesi

15. HACI MEHMED ÇEŞMESİ (Gürcü Kapı Çeşmesi)

Gürcü Kapı Meydanı, Akbank karşısında bulunmaktadır.

Çeşmenin ayna taşının üstüne yerleştirilen 80 x 71 cm. ebadındaki mermere on satır halinde vakfiyesinin özeti güzel bir sülüs harflerle yazılmıştır. Bilindiği kadarıyla bu şekilde yazılmış başka çeşme kitabesi mevcut değildir. Çeşmenin kitabesi :

1.Sahibül hayrat vel hasenat Hacı Mehmed bin Ali aleyhima rahmet ül-bari tahsil beyt 2.Eşed ihtiyaçlarına binaen “ ve min el-mai küllü şey’in hay” fehvası üzere iptiğaaen limerdatillahi Ayaz Paşa güher

3.Yurdı ve havalisinden hafr ve deyyayı pınarı kurbunda bina eylediği havza-i

- 5.Hasankalesinde bazen tamir ve bazen müceddet on iki ve bil cümle altmış adet çeşmeler bina vebeş
6. İcra-i meyah ve müceddet iki mescid ve namazgâhlar ve abdesthaneler ve kenefler ve Hasankalası
- 7.Sarf içün Tebriz ve Gürcü Kapıları haricinde yüz kırk iki adet dükkan ve han odaları
- 8.Ve anbarları bina eyledi imdi vakfullahtır mürur-u eyyam ile hayrat-i mezkurenin
9. bazıları tamire(muhtaç) oldukda nazır olan ahali-i mahaller tashihlerinde ihtimam
- 10.etmez ise vakıf-ı mezkur lanetine .Fi sene 1134 muharrem cilt asitanede Anadolu muhasebesinde mukayyet hulase-i vakfiye

Kitabenin anlamı:

Bu çeşmeyi yaptıran, hayır ve iyilikler sahibi Hacı Mehmed ibn-i Ali'dir. Allahın rahmeti onların üzerine olsun.

Büyük ihtiyaçlardan dolayı “ve hayatı olan her şeyi sudan yarattık” (Enbiya 30.ayet) hükmünce Allahın rızasını kazanmak gayesi ile Ayaz Paşa güher(cevher) Yurdu ve havalisinde yeri kazarak elde ettiği suyun derya-ı pınar yakınında yaptırdığı savacıktan akmasını şart koşarak ve adı geçen şehrin sur dışında ve etrafında

Hasan Kalesinde bazısını tamir ettirdiği ve bazısını yeniden yaptırdığı 12 ve toplam 60 adet çeşmeler yaptırdığı, ayrıca 5 de su mecrası yaptırmış ve yeniden iki mescid, namazgâhlar ve abdesthaneler ve tuvaletler yaptırmıştır.

Gelirleri bunlara ve Hasan Kale'deki evkafına sarf edilmek üzere Erzurum Tebriz ve Gürcü Kapılar dışında 142 adet dükkan ve han odaları ve ambarlar yaptırdı.

Zaman geçtikçe vakfedilen bu hayır ve sosyal yardım müesseselerinin tamiri gerekirse o mahalle halkının hepsi yapılacak tamirata hassasiyetle nezaret etmezler ise vakfın laneti onların üzerlerine olacaktır.

(Bu taşta yazılan kitabe) İstanbul'da Anadolu Muhasebesinde H.1134 (M.1723) Muharrem tarihinde kayıtlı vakfiyenin özetidir.

Vakfiyesinin bir özetini çeşme taşına yazdıran Hacı Mehmed'in babasının adı Ali, dedesinin adı Kayserili Mahmud'dur.

Kitabedeki bilgiler ile vakfiyesindeki bilgiler dikkate alındığında Hacı Mehmed Ağa'nın Erzurum'da çeşme, abdesthane, tuvaletler gibi su ile ilgili hayır müesseseleri tesis ettiği, mescid ve namazgâhlar inşa ettirdiği anlaşılmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde 6/14 numaralı müceddet Anadolu defterinin 202. Sahifesinde 1134 yılı Muharrem ayının sonlarında yapılmış arapça vakfiyesi vardır.

yapılmış olup, toprağa gömülüdür. Düzgün kesme taşdan yapılmış olan çeşmenin suyu akmaktadır.

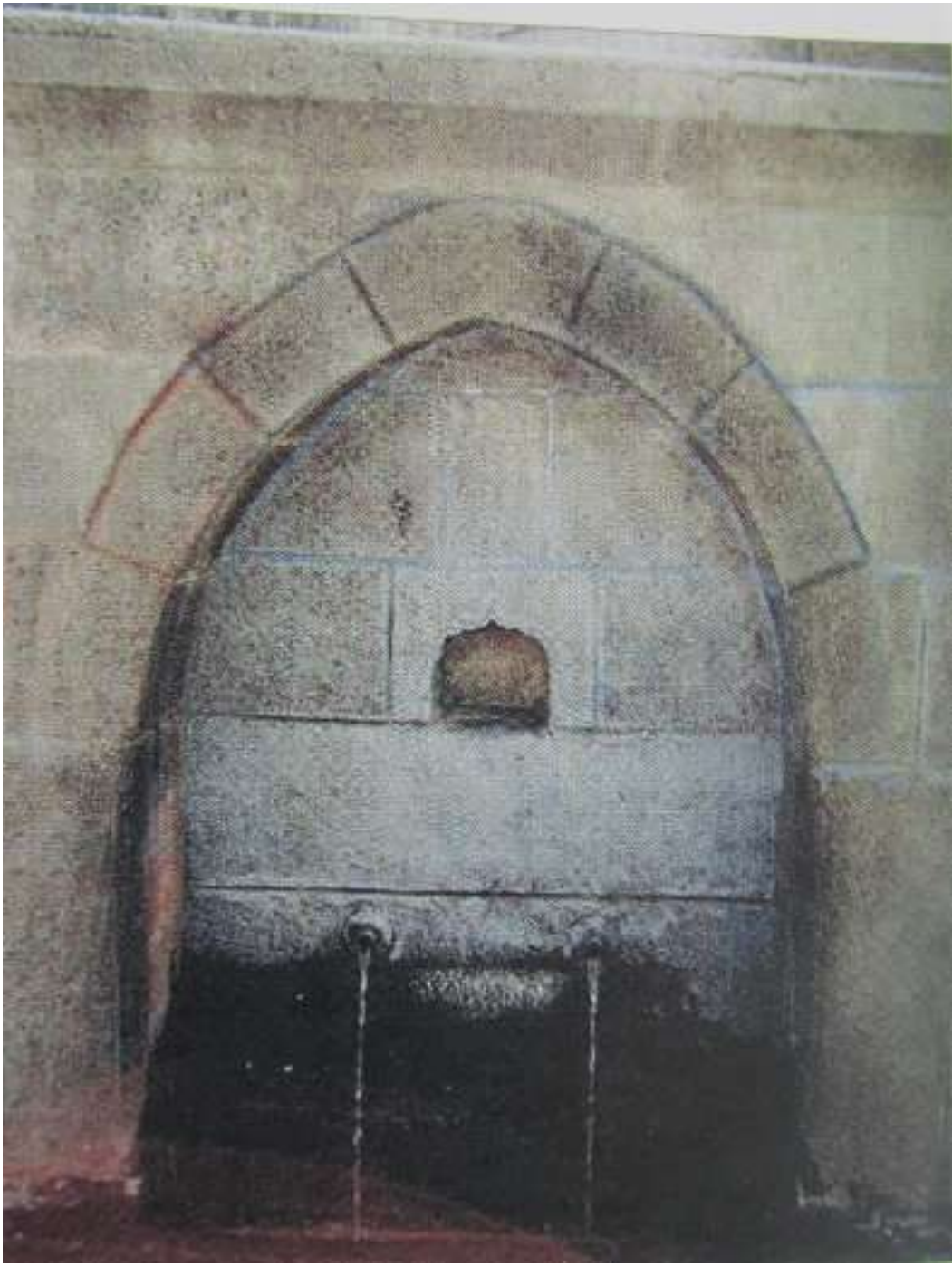

Hafız Çeşmesi

16, HAFIZ ÇEŞMESİ

Yeğen Ağa Mahallesi, Cirit Sokakta bulunan çeşme üstündeki kitabede “Hafız Çeşmesi 1300” yazısından başka bilgi yoktur. Çeşmenin H.1300 M.1883 tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Çeşmenin yapımında büyük taşlar kullanılmıştır. Çeşmenin sivri kemeri iki büyük blok taş üzerine oturmaktadır. Üst kısmında saçağı bulunan çeşmenin teknesi toprağa gömülüdür. Sağlam olan çeşmenin lülesinden yer suyu akmaktadır.

Hafız Hamza Çeşmesi

17. HAFIZ HAMZA ÇEŞMESİ

Ali Paşa Mahallesinde bulunan çeşmenin kitabesinde “ Bu çeşmeyi Hafız Hamza Muharrem ayı ortalarında tamir etti. Sene 1949” yazılıdır.

Sivri kemerli bir nişe sahip olan çeşme kemeri iki büyük taş üzerine oturmaktadır. Aynalığında kitabe ve tas yuvası yer almaktadır. Sağlam olan çeşmenin iki lülesinden suyu akmaktadır.

Halıcı Çeşmesi

18. HALICI ÇEŞMESİ

Hasani Basri Mahallesi Palandöken Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Çeşmenin dört satır halindeki yapım kitabesi şöyledir: Halıcı Çeşmesi Sahibül hayrat vel hasenat Hacı Ahmet Efendi oğlu Hacı Mehmet Halıcı Sene 950

1950 yılında yaptırılan çeşmenin yuvarlak kemerli nişinin alınlığında kitabesi yer almaktadır. Çeşme kesme taş malzemeden yapılmıştır. Çeşmenin suyu akmamaktadır.

Hüseyin Ağa Çeşmesi

19. HÜSEYİN AĞA (HÜSO AĞA) ÇEŞMESİ

Veyis Efendi Mahallesi, Gümüşlü Kümbet sokakta bulunmaktadır. Kırmızı taşla yapılan çeşmenin üzerindeki 30x40 cm. boyutlarındaki beş satırlık kitabe şöyledir:

Hüseyin Ağa olup bu hayra muvaffak Yeniden eyledi bir çeşme ihya Kabul eyle Hudâyâ sen bu hayrı İçen atşâne olsun âfiyet Sene 1239

Anlamı:

Bu hayra Hüseyin Ağa muvaffak olup, çeşmeyi yeniden ihya etti. Allahım sen bu hayrı kabul et. İçen susuza afiyet olsun. Sene 1823

Arkasındaki bahçe duvarına bitişik inşa edilmiş olan çeşme, sivri kemer nişlidir. Çeşmenin aynalığında kitabesi ve su taşı yer almaktadır. Sağlam olan çeşmenin suyu akmaktadır.

Bâki Ah ölüm şerbetini kana kana Akıbet bu Hüseyin Ağa içti. Eşref-i hanedan iken eceli, Sevb-i mevdi ana dahi biçti. Düştü bir mısra ile tarihi Hüso Ağa cihandan geçti. El Fatiha sene 1239

Anlamı: “ Baki olan Allah. Sonunda Hüseyin Ağa ölüm şerbetini kana kana içti. Hanedanların en şerefli iken eceli, ölüm elbisesini ona da biçti. Bir mısra ile tarihini düştü. Hüso Ağa dünyadan göçtü.”

İsmail ağa Çeşmesi

20. İSMAİL AĞA ÇEŞMESİ

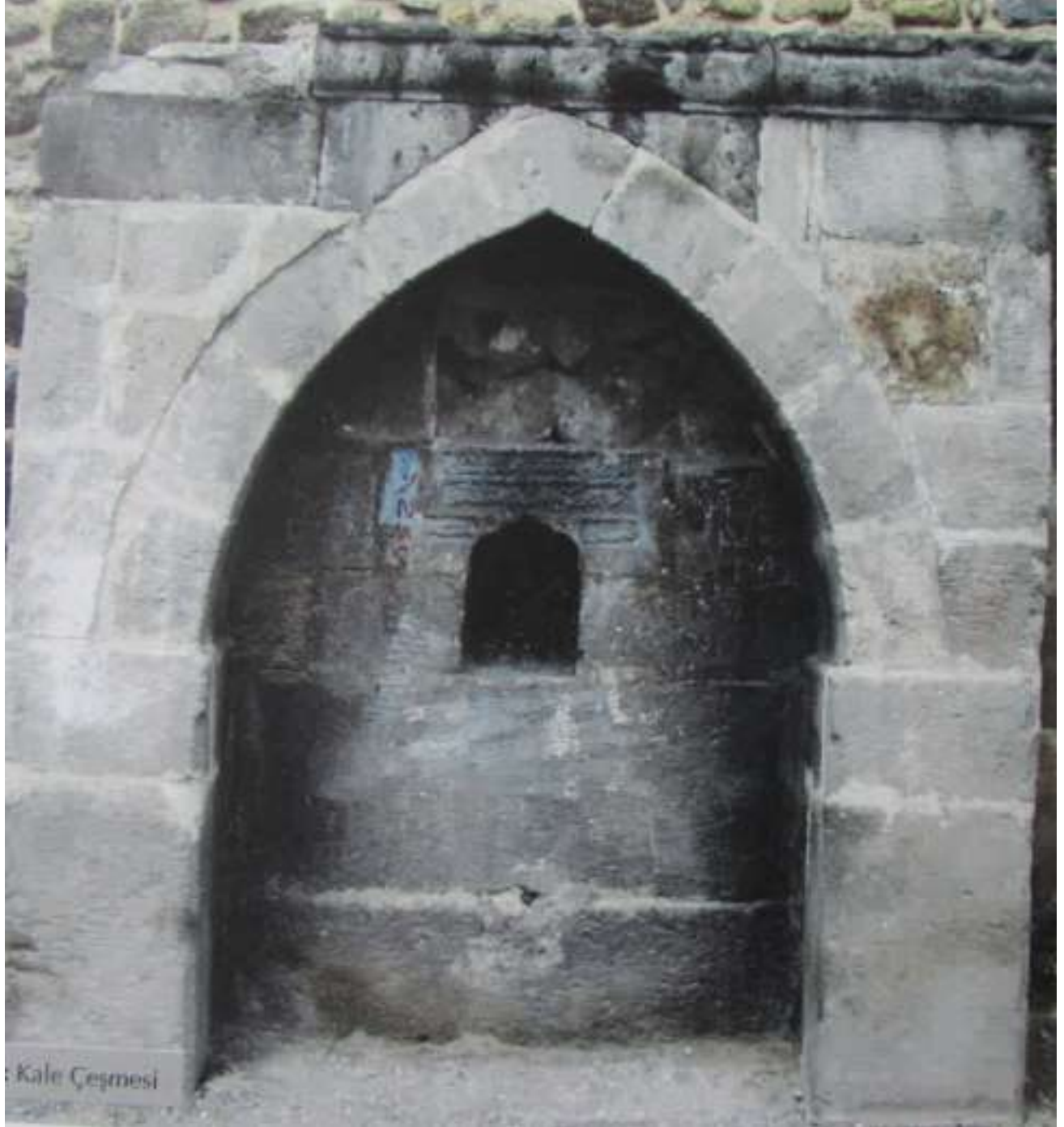
Yeğen Ağa Mahallesi Camii Sokakta bulunmaktadır. Çeşmenin üzerinde 45 x 50 cm. boyutlarında altı satır halinde şu kitabe okunur:

Sene 1147 Ağay-i sütüde nesep İsmail'in Her kârda yâri ola avn-i Bari Tarh-efgen olup çeşmeye Zib-ü revnak Buldu peder-i mâcidinin âsârı Der lüle leb-i teşneye Hâzik tarih İç ruh-i Hüseyin aşkına ma-i cari

Anlamı: “ Yıl 1734. Soylu İsmail Ağa'nın her işinde Allah'ın yardımı onunla olsun. Çeşmeye düzen verince, şerefli babasının eserleri süslenip güzelleşti. Susuzun dudağına Hazık tarih söyler, Hüseyin'in ruhunun aşkına akan suyu iç.”

Evvelce burada İsmail Ağa'nın babasının H.1117 yılında yaptırdığı çeşme vardı. Çok harap olduğu için İsmail Ağa H.1147/M.1734 yılında bu çeşmeyi yeniden yaptırmıştır. Bu çeşmeye ait kitabe bugün maalesef mevcut değildir.

Çeşme bahçe duvarına bitişik olarak kırmızı taştan kemerli olarak yapılmıştır. Sağlam olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Kale Çeşmesi

21. KALE ÇEŞMESİ

Erzurum Kalesinin giriş kapısının yanındadır. Kale duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Çeşme H.1092/M.1681 yılında yapılmış ve H.1323/M.1905 yılında tamir ettirilmiştir. Çeşmenin üzerinde iki kitabe bulunmaktadır. 50×40 cm. ölçülerindeki mermer üzerine beş satır halinde yazılan kitabede:

1. Kalenin ağası olan pâk zat Hem Ali namıdır er Hasan sıfat
2. Su getirdi kalenin kapısına Eyledi Hak'ka ki ihya-i mevat
3. Teşnegâne hayr için icra edip

1. Hak kabul etsin anın hayratını

Kendünden sonra kalıp bula sebat

1. Üç adetle dediler tarihini

Câri oldu çeşmeden hayat

Sene 1092

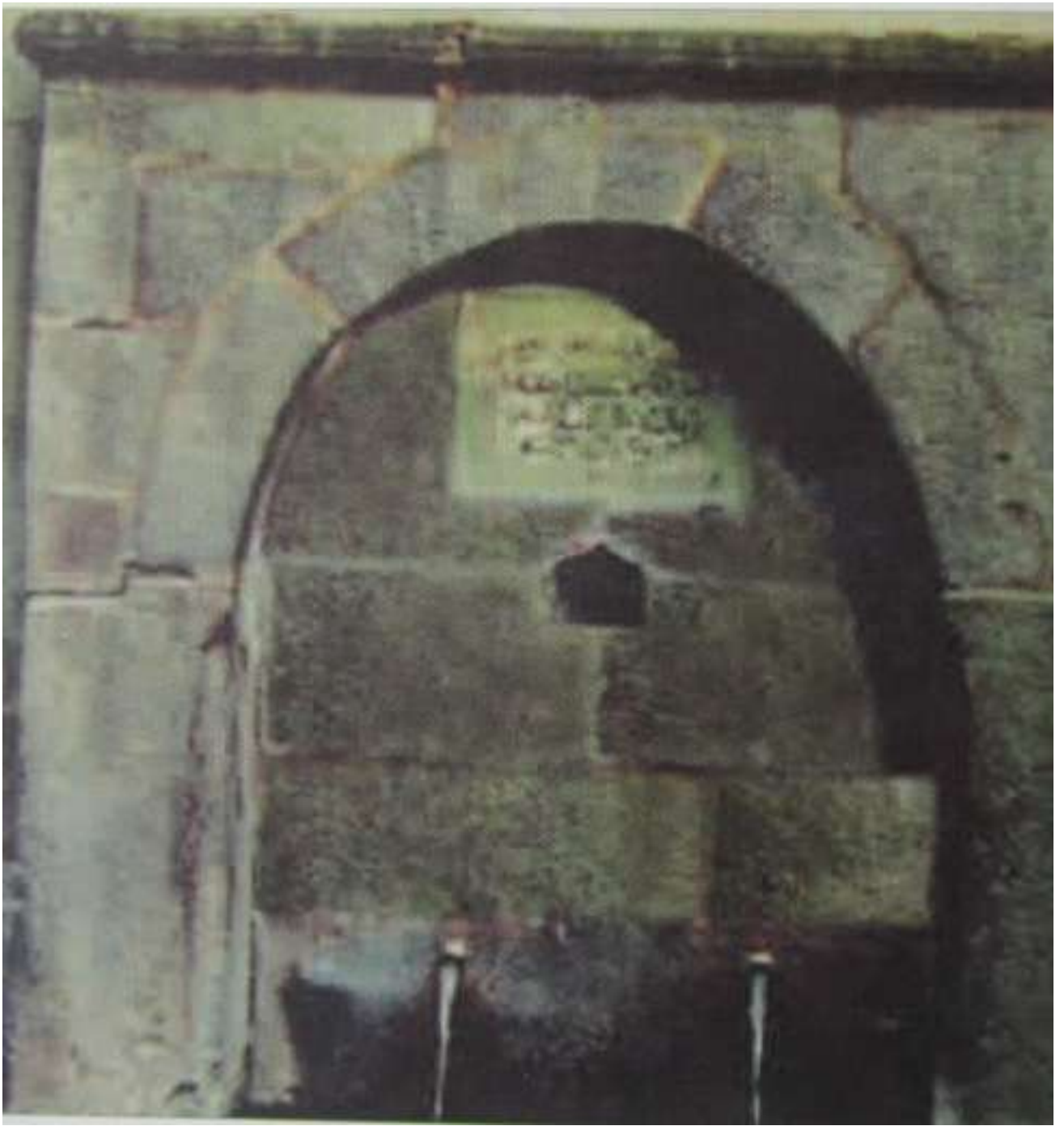
Anlamı; “Kalenin ağası olan temiz zat. Hem Ali ismidir er Hasan da sıfatı. Kalenin kapısına su getirdi. Allah rızası için yaptı ve ölüleri diriltti. Susuzlara hayır için iki lüle bitki şekerinden şerbet akıttı. Allah kabul etsin onun hayrını. Kendinden sonra bu eseri ebedi olarak kalsın. Üç adetle tarihini dediler. Çeşmeden hayat aktı. Yıl M.1681

İkinci kitabe taşına iki satır halinde şunlar yazılmıştır:

Erzurum Redif Kumandanı merhum Seyfullah Paşanın Kerimesi merhume Servet Hanımın ruhuna el Fâtiha. Sene 1323

Çeşme harap olmuş, su yolları bozulmuştu. Erzurum Redif Kumandanı Seyfullah Paşanın kızı Servet Hanımın ruh istirahatı için H.1323 /M.1905 yılında tamir ettirilmiştir.

Muntazam kesme taşla yapılan çeşme kemerlidir. Üst kısmında profilli saçak yer almaktadır. Tek lülesinin olduğu anlaşılan çeşmenin tekne kısmı tamamen zemine gömülmüştür. Çeşme sağlam durumdadır ancak suyu akmamaktadır.

Kırmızı Çeşme

22. KIRMIZI ÇEŞME (Çeşme-i Sara)-(Afife Hatun)

Vani Efendi Mahallesi, Afife Çıkmazı Sokakta yer almaktadır. Çeşmenin ayna taşının üstünde 30 x 45 cm. ölçülerinde mermere şu kitabe yazılmıştır:

Min hayrat-ı Afife Hatun zevcet-i Es Seyyit Şeyh Mustafa Efendi Ammehu Allahu Taâlâ b'is-selameti sene 1192

Anlamı: “Seyyid Şeyh Mustafa Efendi’nin – Allah ona esenlikle uzun ömür versin – eşi Afife Hatun’un hayratındandır.” Şeyh Mustafa Efendi Erzurum Müftüsü ve Şeyhler Medresesini yaptıran zattır. Çeşme H.1192/M.1778 yılında yapılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde Erzurum Vakıf Fihristi defterinin 1812 numarasında Afife Hanım’ın bu çeşme için vakfettiği gelirler yer almaktadır.

Çeşmenin sağ tarafına yeni harflerle “İkinci bani H. Özsabri Bey’in hayratıdır. 1941” yazılıdır. Bu yazıdan anlaşıldığına göre 1941 yılında H.Özsabri bey çeşmeyi tamir ettirmiştir.

Çeşme-i Sara (suyu saf çeşme), düzgün kesme taştan yapılmış olup, yuvarlak kemerlidir. Üstü şekilli saçaklıdır. İki lülesinden akan suyu Palandöken Dağ suyuna bağlıdır.

Hacı Ömer Ağa Çeşmesi

23. HACI ÖMER AĞA (Mehti Efendi Mahallesi) Çeşmesi

Mehti Efendi Mahallesi Dolanbaş Sokakta bulunuyor.

Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre H.1233/M.1818 yılında Hacı Ömer Ağa tarafından yaptırılmıştır. Kitabe şöyledir:

Vesekahum Rabbuhum şeraben tahura(ikinci satır okunamadı) Sahibül hayrat vel

Anlamı:” Rableri, onlara temiz içeceklerden içirdi. Hayır ve hasenat sahibi baş sekson Hacı Ömer Ağanın hayrıdır. Yıl 1818”

İki yüzlü olarak yapılan çeşme, bir eski evin bahçe duvarı içindedir. Kesme taş malzemeden yapılmış olan çeşme yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Çeşmenin teknesi toprağa gömülüdür. Çeşmenin suyu akmamaktadır.

Mehmet Emin Ağa Çeşmesi

24. MEHMED EMİN AĞA (Saksoncu Başı) ÇEŞMESİ

Yukarı Mumcu Mahallesi , Yukarı Mumcu Camii doğu duvarına bitişiktir.

Çeşme H.1220/M.1805 yılında Mehmed Emin Ağa tarafından yaptırılmıştır. Çeşmenin üstündeki mermerde şu kitabe okunur: Sahib-ül-hayrat Ser seksoniyy-i Dergâh- i Ali Mehmed Emin Ağa sene 1220

Anlamı: “Yüce Saksoniye Dergâhı başı Mehmet Emin Ağa hayratıdır. Yıl 1805”

Muntazam kesme taş malzeme ile kemerli olarak yapılmış çeşmenin suyu akmamaktadır.

Mehmet Kethüda Çeşmesi Mehmet Kethüda Çeşmesi Kitabesi

25. MEHMED KETHÜDA (Gürcü Mehmet Paşa) Çeşmesi

Sultan Melik Mahalleside, Üç Kümbetlerin karşısındadır. Çeşme kemerinin altında 68x51 cm. ölçülerinde mermer üzerine sülüs harflerle üç satır halinde Arapça şu kitabe okunur: Ecri hazihi's sadakat il cariyeti Mehmet kethüday-i Mustafa Paşa aleyh-i meberrat-üt-tariyeti min eyhan An-il-kûdurati ariye't – ti't-tarihi kale fiha aynün cariyeye

Kitabenin anlamı: “Bu akar sadakayı (suyu) Mustafa Paşanın kethüdası Mehmet akıttı. Allah onu her çeşit zaaktan ve kederden ari ihsanlarda bulunmak nasip etsin.”

Çeşmenin üzerinde yapılış tarihi bulunmamaktadır. Bazı kişiler bu çeşmenin Gürcü Mehmet Paşaya ait olduğunu belirtmektedirler. Gürcü Mehmet Paşa camiini H.1058/M.1648 tarihinde yaptırmıştır.

Muntazam kesme taşla yapılmış sivri kemerli çeşmenin kemeri, her iki yanını oluşturan büyük taşların üzerine oturmaktadır. Çeşmenin alt kısmındaki uzun yalak, hayvanların da su ihtiyaçlarını karşılamak maksatlıdır. Çeşmenin suyu akmamaktadır.

Şabahane Çeşmesi Şabahane Çeşmesi Kitabesi

26. ŞABAHANE ÇEŞMESİ (Şafilere Çeşmeleri)

Taşmağazalar Caddesinin başında, Şafilere Camiinin altında yan yana altı çeşme yer almaktadır. Soldan üçüncü çeşmenin üstünde 56 x 35 cm. ölçülerinde mermer üzerine talik hatla iki satır halinde şu Farsça kitabe yazılmıştır:

Sultan in binara imaret gerdân Han Hazretleri Süleyman Yakub ilahî ez rahmet et mahrum megerdân Sene 964

Kitabenin anlamı: “Bu binayı Hazreti Süleyman Han adına Yakub yaptı. Allah onu rahmetinden mahrum etmesin. Yıl 1556”

Bu çeşme Erzurum’da üzerinde kitabesi ile bize kadar gelebilen en eski Osmanlı eseridir. Çeşmeyi yaptıran Yakub hakkında ise bilgi yoktur.

Sağdan birinci çeşme üzerin 25 x 25 cm. ölçülerinde mermer üzerine talik hatla yazılmış şu Farsça kitabe okunur: Emin vakf-ı Feyzullah Hafız İmaret kert der tarih-i erğed 1205

Anlamı: “ Vakfın emini Hafız Feyzullah erğet tarihinde imar ettirmiştir.” (Erğed) kelimesi ebceet hesabına göre H.1205 tarihi çıkmaktadır. Buda çeşmelerin 1790 yılında tamir edildiğini gösterir.

Çeşmeler Erzurum’un eski Şap imal edilen işyerleri (Şaphane) yakınında bulunduğu için” Şaphane Çeşmeleri”, Şafilere Camiinin altında bulundukları için de “Şafii Çeşmeleri” adlarını alırlar.

Şafilere Camii altında, yüzleri doğuya bakan, muntazam kesme taşlarla inşa edilmiş, sivri kemerli, birbirine bitişik yapılmış altı çeşmeden oluşan bu dizinin üst kısmında bir sıra mukarnas yer almaktadır. Kilit taşları üzerinde bitki, geometrik ve figürlü süsleme bulunmaktadır. Çeşmelerin lüleleri pirinçten yapılmıştır. Çeşmelerin suyu kalenin altın gelen yer suyu olup akmaktadır.

27. YAZICIZADE ÇEŞMESİ

Dere Mahallesi, Saray Bosna Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Çeşmenin alınlığında 39 x 63

1. Bismillahirrahmanirrahim ve min el- mai küllü şey'in hay
2. Cenab-ı Hazreti düstur-ı ekrem sahib-ül hayrat

Muvaffaktır demadem sarf-ı malın hayre Mevlâdan

1. Yine kıldı temevvüç tab-ı paki zeyn-i hayrata

Safalar kesbeder icra edince ecri deryada

1. Bu çeşme ez-kadim hayrat-ı ecdadı idi amma

Perişan bünye olmuştu mürur-i vakti efzadan

1. Mücedded nura gark etti muhakkak ruhi ecdadın

Ki atşan nûş edüp lezzet bulur cam-ı musaffadan

1. Vücudu pakini daim hatadan hıfz ede Bari

Teakup ede hayratı oldu her hayrdan yekta

1. Göricek dü zeban-i kilik Mahir yazdı tarihin

Zülâl-i âb-ı sim iç çeşmey-i İbrahim Paşadan

1163

Mahir Efendi tarafından yazılan kitabenin anlamı şöyledir:

Rahman ve Rahim olan Allahın adıyla. Ve hayatı olan her şeyi sudan yarattık. (Enbiya 30.ayet)

Büyük, cömert, hayır sahibinin malını her zaman hayra sarf etmeye Mevlâ muvaffak kılmıştır.

Onun temiz yaratılışı yine sürekli güzel hayrata yönelir. Bu hayırlı işi yapınca lütuf deryasından büyük sevaplar kazanır.

Bu çeşme eskiden onun ecdadının hayratı idi, ama üzerinden uzun zaman geçmesiyle harap olmuştu.

Allah onun temiz vücudunu daima hatadan korusun, hayırları birbirini takip etsin ve her hayrı (emsalsiz) olsun.

Mahir bu çeşmeyi görünce tarihini şöyle yazdı. "İbrahim Paşa çeşmesinden, temiz, gümüş gibi su(yundan) iç"

Sene H.1163/M.1750

Çeşmenin orijinali muntazam kırmızı kesme taşla yapılmıştı. Üstünü kaşa benzer kemer

kaldırılmış, yeni taşlarla farklı bir şekilde inşa edilmiştir. Tümüyle yenilenen çeşmede orijinal olarak sadece kitabe bulunmaktadır.

Aslen Erzurum'lu olan Mustafa Ağanın oğlu İbrahim Paşa Erzurum Valiliği sırasında kendi adıyla anılan İbrahim Paşa Camii ve medresesini, bu çeşmeyi, Dörtgüllü Çeşmeyi, Zeynel Camiini yaptırmış ve bunları yaşatabilmek için çok sayıda gayrimenkul vakf etmiştir. İbrahim Paşa tarafından düzenlenen vakfiye, Erzurum Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır.

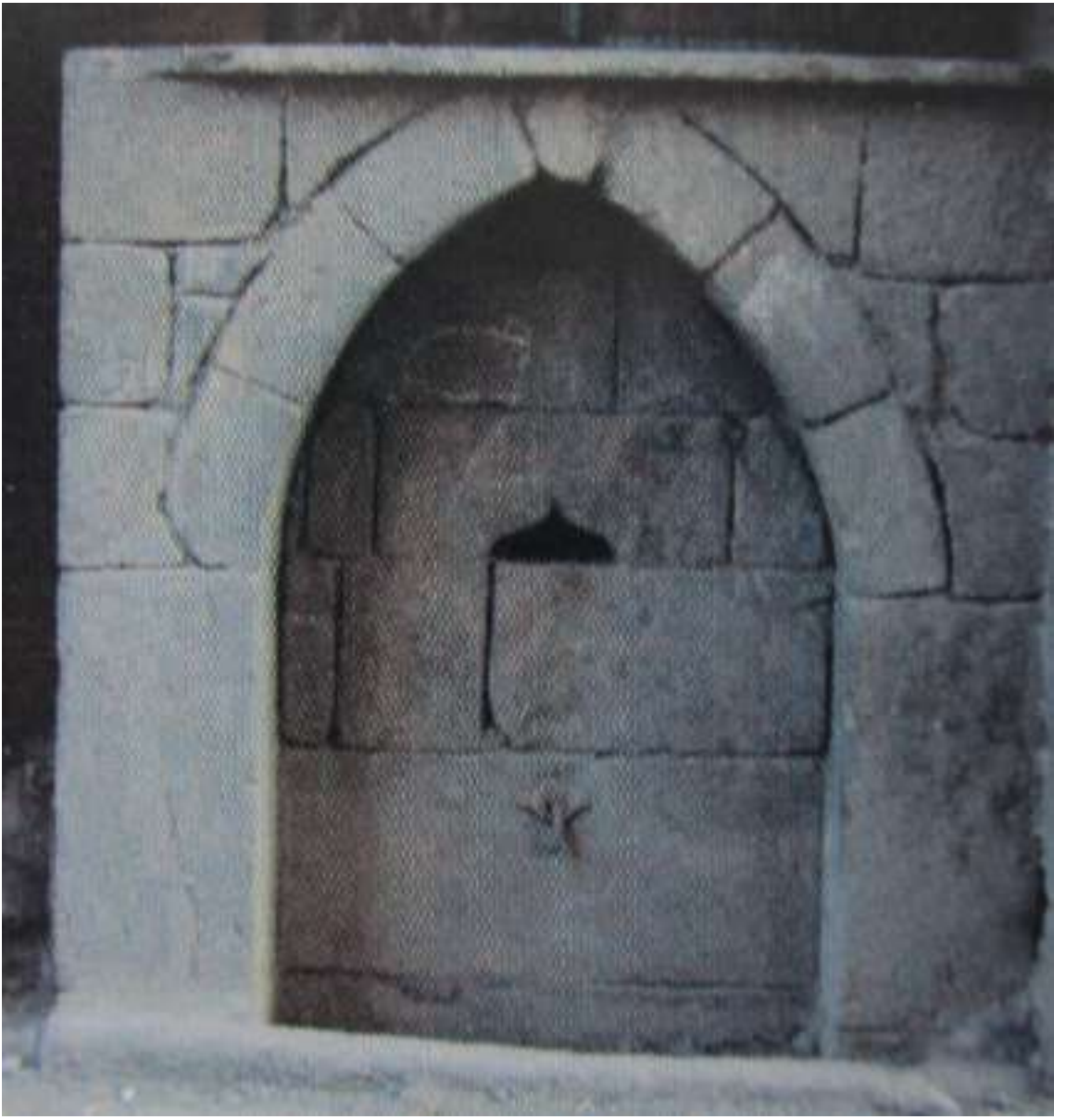
II- KİTABESİ OLMAYAN ÇEŞMELER

Arife Sokak Çeşmesi

1. Arife Sokak Çeşmesi

Hacı Cuma Mahallesi, Arife Sokakta bulunmaktadır. Çeşmenin kitabesi yoktur. XVIII. yüzyıl çeşme özelliklerine sahiptir. Çeşme arkasındaki bahçe duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin kemer hizasına kadar olan bölümü toprak altında kalmıştır. Düzgün kesme taş malzeme ile yapılmış olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Camidar Sokak Çeşmesi

2. Camidar Sokak Çeşmesi

Köse Ömer Ağa Mahallesi, Camidar Sokakta bulunmaktadır. XVIII. yüzyıl özelliklerini taşıyan çeşmenin kitabesi yoktur. Sivri kemerli olan çeşmenin alt kısmı toprağa gömülüdür. Düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olan çeşmenin suyu akmamaktadır.

Cami Arkası Çeşmesi

3. Camii Arkası Çeşmesi

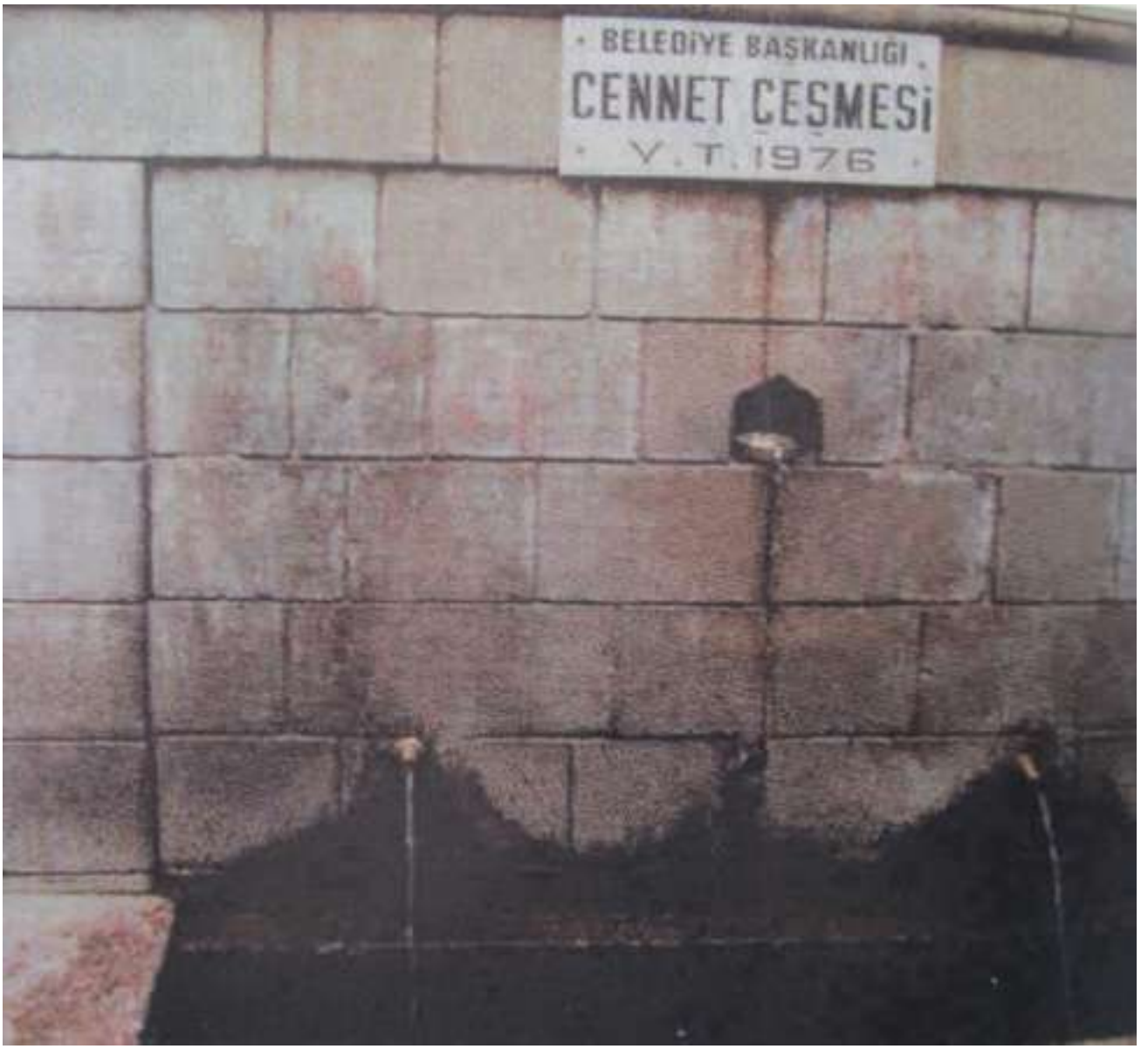
Yeğen Ağa Mahallesi, Cami arkası Sokakta yer almaktadır. XVIII. yüzyıl özelliklerini taşıyan çeşmenin kitabesi yoktur. Bir evin duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Düzgün kesme taş malzemeden inşa edilen sivri kemerli çeşme, bitişik olduğu evin yapı malzemesiyle birliktelik göstermektedir. Çeşmenin suyu akmamaktadır.

Cedid Çeşmesi

4. Cedid Çeşmesi

Cedid Mahallesi, Cedid Camii karşısında yer alır. XIX. Yüzyıl özellikleri taşıyan çeşmenin kitabesi yoktur. Düzgün siyah ve kırmızı kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan yuvarlak kemerli çeşmenin iki lülesinden de su akmaktadır.

Cennet Çeşmesi

5. Cennet Çeşmesi

Karaköse Mahallesiinde, Boyahane Hamamı karşısındadır. Tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Erzurum'un en eski çeşmelerinden biridir.

Bu çeşmeden Evliya Çelebi Seyahatnamesinde “Cennet pınarı denilen sudan Temmuzda içen (ve min-el-mai küllü şey'in hay) ayetini anlar” diye yazmıştır.(Enbiya 30. Ayet Meâl-i: “Hayatı olan her şeyi sudan yarattık”)

Çeşme 1976 yılında Erzurum Belediyesi tarafından yeniden yapılmıştır. Duvar örgüsü biçimindeki yüzeyde üç lüle ve yukarıda bir tas yuvası yer almaktadır. Yer suyu üç lüleden akmaktadır.

6. Cürübe Çeşmesi (Palandöken Meydan Çeşmesi)

İlk yapıldığı yer Emir Şeyh Mahallesi Palandöken Caddesi iken, günümüzde Gürcü Kapı Senti Menderes Caddesi Çortan II Mescidi yanına getirilmiştir. Kitabesi olmayan çeşme XIX. Yüzyıl özellikleri taşımaktadır.

Kırmızı renkli kesme taştan düzgün bir işçilikle inşa edilmiş çeşme, Erzurum'daki diğer çeşmelerden farklı bir tarz ve süsleme özellikleri göstermektedir. Yan dayanakları birer topukla başlayan silmenin çerçvelendiği köşe sütunceleri ile kemer başlangıcına kadar devam eder. Kilit taşında bitkisel süsleme yer alır. Sağlam olan çeşmeden yer suyu akmaktadır.

Çeşme Sokak Çeşmesi

7. Çeşme Sokak Çeşmesi

Mirza Mehmet Mahallesi , Çeşme Sokakta bulunan çeşme XVIII. yüzyıl özellikleri göstermektedir. Çeşme 1976 yılında onarım görmüştür. Çeşme orijinalliğini büyük ölçüde kaybetmiş, bugünkü haliyle basit görünüştedir. Kesme taş malzemeden yapılan çeşmeden yer suyu akmaktadır.

Çortan Sokak Çeşmesi

8. Çortan Sokak Çeşmesi I

İlk yapıldığı yer Ayaz Paşa Mahallesi Çortan sokakta bir evin bahçe duvarındaydı. Günümüzde Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bahçesinde bulunmaktadır.

Önce bulunduğu yerdeki evin kapısı üzerinde bulunan kitabeye göre H.1241/M.1825 tarihinde evle birlikte yapılmıştır.

Çeşme iki yüzlü olarak yapılmıştır. Kesme taş malzeme ile inşa edilen çeşme, her iki yüzünde de sivri kemerli birer nişe sahiptir. Çeşmenin bir yüzü bulunduğu bahçe duvarının iç kısmında ev halkının su ihtiyacını karşılar, diğer yüzü ile sokakta bulunan evlerin ve insanların su ihtiyacına cevap vermektedir. Çeşmenin menbası Ticaret Lisesi kuzeybatı köşesinin 5 metre kadar önündedir.

9. Çortan Sokak Çeşmesi II

Ayaz Paşa Mahallesi, eski adı Çortan sokak, yeni adı 2.Saraçoğlu sokakta bulunmaktadır.

XIX. yüzyıl özelliklerini taşıyan çeşme dikdörtgen blok şeklinde sivri kemerlidir. Kesme taşla inşa edilen bu çeşmenin suyunun menbası da Ticaret Lisesi kuzeybatı köşesinin 5 metre kadar önündedir. Sağlam olan çeşmeden yer suyu akmaktadır.

Çukur Çeşme

10. Çukur Çeşme

Hacı ömer Sokakta bulunuyor. XX. Yüzyıl özelliklerini taşımaktadır. Orijinalliğini yitiren çeşme, bir blok halinde duvara bitişik inşa edilmiştir. Çeşmenin yer suyu tek lüleden akmaktadır.

Dabakhane Çeşmesi

11. Dabakhane Çeşmesi

Tebriz Kapı Semtinde, Kevelciler Caddesi girişinde, Lala Paşa Hamamı ödünde yer almaktadır. Çeşmenin kitabesi yoktur. XVIII. yüzyıldan kaldığı tahmin edilmektedir. 1975 yılında Erzurum Belediyesi tarafından onarılmıştır.

Çeşme günümüzde yol seviyesinden yaklaşık 4 metre kadar derinde kalmıştır. Çeşmeye 11 basamakla inilmektedir. Çeşme yuvarlak kemerli olup iki lülelidir. Yol seviyesi üstündeki örtüsü yuvarlak kemerli kesme taş ile yapılmış ve kubbe ile kapatılmıştır. Erzurum'un en meşhur sularından olan Dabakhane Çeşmesi şehre gelen ziyaretçilerin ilk uğrak yerlerinden biridir.

Darağaç Çeşmesi

12. Darağaç Çeşmesi

Mahallebaşında, Mustafa Ağa Sokak ile Kuşbaz Sokağın kesiştiği yerde bulunmaktadır. XIX. Yüzyıl özellikleri taşıyan çeşme harap durumda olup suyu akmamaktadır.

13. Develer Çeşmesi

Kadana Mahallesi Gülahmet Caddesi üzerindedir. XIX. Yüzyıl başlarında Gülahmet Ağa tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Kitabesi yoktur. Kervanların uğrak yeri olması nedeniyle “Develer Çeşmesi” adı ile anılmıştır.

Dikdörtgen şeklindeki çeşme sivri kemerlidir. Alınlıkta bir tas yuvası bulunmakta ve üç lüleden yer suyu akmaktadır. Çeşme yolu ve harpuştalı duvar örgüsü ile orijinalliğini muhafaza etmektedir.

14. Esat Paşa Camii Çeşmesi

Esat Paşa Camii avlusunda bulunan ve cami ile birlikte H.1269/M.1852 yılında Erzurum Valisi Esat Muhlis Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Cami tuvaletlerinin yanında, bir dizi halinde yer alan ve abdest almaya mahsus musluklardan ibaret çeşmelerin mimari bir özelliği yoktur.

Gümüşmasat Çeşmesi

15. Gümüşmasat Çeşmesi

Ali Paşa Mahallesi, Kasım Paşa Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Kitabesi olmayan çeşmenin XIX. Yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.

Sivri kemerli ve iki lüleli olan çeşme kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Bu çeşmenin sularının kaynağı Ali Paşa Camii sularıdır. Çeşmeye Gümüşmasat denilmesinin sebebi, çevresinde bıçakcılarının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Çeşmenin suyu akmaktadır.

Hacı Cuma Camii Çeşmesi

16. Hacı Cuma Camii Çeşmesi

Hacı Cuma Mahallesi Kevelciler Yokuşunda bulunmaktadır. Çeşmenin karşısındaki Hacı Cuma Camii ile birlikte H.1040/M.1630 yılında Karayazıcızâde Abdullah ibni Seyyid Ahmed tarafından yaptırıldığı Caminin vakfiyesinden anlaşılmaktadır.

Kareye yakın dikdörtgen formlu çeşme, sivri kemerlidir. Kemer üzerinde üç yöne taşıntı yapan saçak yer almaktadır. Düzgün kesme taş malzemedен yapılmış olan çeşme sağlamdır, ancak suyu akmamaktadır.

Hacı Halil Sokak Çeşmesi

17. Hacı Halil Sokak Çeşmesi

Ayaz Paşa Mahallesi, Hacı Halil Sokakta yer almaktadır. XX. Yüzyıl çeşme özelliklerini taşıyan çeşmenin kitabesi yoktur. Yuvarlak kemerli çeşmenin saçak kısmının üstünde üçgen bir alınlığı vardır. Çeşme sağlam ve yer suyu akmaktadır.

Hacılar Hanı Çeşmesi

18. Hacılar Hanı Çeşmesi

Hacılar Hanının içinde bulunmaktadır. Bu hanla birlikte XVIII. yüzyılda inşa edildiği kabul edilmektedir. Handa ve çeşmede yapımla ilgili herhangi bir kitabe mevcut değildir. Kesme taşla yapılmış ve tek lülesi bulunan çeşmeden şehir şebeke suyu akmaktadır.

Kadioğlu Çeşmesi

19. Kadioğlu Çeşmesi

Ali Paşa Mahallesi, Gölbaşı Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Kitabesi olmayan çeşme XIX. Yüzyıl eseridir.

Dikdörtgen blok halindeki çeşme yuvarlak kemerlidir. Düzgün kesme taş malzemedен inşa edilen çeşme sağlam ve yer suyu akmaktadır.

Kırkçeşme

20. Kırk Çeşme

Ayaz Paşa Mahallesi, Kırk Çeşme Hamamı yanında bulunmaktadır. Çeşmenin üzerinde kitabe yoktur. Çeşme H.960/M.1552 yılında Rüstem Paşa Kervansarayını (Taş Han) yaptıran Sadrazam Rüstem Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. H.1110/M.1698 yılında hayırseverlerden Cafer zade tarafından tamir ettirilmiştir.

Çeşme düzgün kesme taşla duvar örgüsü şeklinde yapılmıştır. Mimari özelliği yoktur. Suyu akmaktadır.

Kırk Çeşme Sularının kaynağı çeşmenin 10 m. yukarısında bulunmaktadır. Bu kaynaktan on tapulu cesme ile altı umuma akan cesme favdalanmaktadır.

Zeynel Çeşmesi

21. Zeynel Çeşmesi

Ayaz Paşa Mahallesi Kavaflar Çarşısında, Zeynel Camii duvarına bitişik olarak inşa edilmiş olan çeşme kemerlidir. Çeşme üzerinde bulunan tarih kitabesine göre H.1110/M.1698 yılında yapılmıştır. Çeşmenin kemer alınlığında kaş kemerli iki tas yuvası yer almaktadır. Bunların üzerinde “ Allah” yazılı bir kitabe bulunur. Çeşmenin teknesi tek bloktan oluşur. Saçak bölümü üç yönden taşıntılı olarak verilmiştir. Düzgün kesme taş malzemeden yapılmış olan çeşmenin suyu Kırkçeşme Sularına bağlı yer suyudur.